

Шайх шаҳид Юсуф Уайрий
роҳимаҳуллоҳ

Аллоҳ йўлидаги
жиҳодда аёлларнинг
вазифалари

Sodiqlar.com

Аллоҳ йўлидаги жиҳодда аёлларнинг вазифалари

Меҳрибон ва раҳмли Аллоҳ номи билан бошлайман

Муқаддима

Бутун оламларнинг Роббиси – Аллоҳга ҳамду-санолар бўлсин. Пайғамбаримиз, у зотнинг аҳли оилалари ва саҳобаларига Аллоҳнинг салому-саловотлари бўлсин!

Қадрли синглим!

Бугунги кунда, дунё мамлакатлари ва уларнинг тарафдорлари томонидан эълон қилинган, замонавий салбчилар билан бўлаётган урушда сенинг муҳим вазифанг бордир. Мен бу саҳифалар орқали сенга мурожаат қилмоқчиман. Мумкин менинг мурожаатим сенга узундан-узоқ туюлиши мумкин. Аммо бу мавзунинг муҳимлини англатади ва уни тушунтириш учун кўпроқ саҳифалар талаб қилинади.

Аллоҳ сени ўз паноҳида асрасин!

Ислом уммати бугунги кунда бутун тарихи давомида кўрмаган хорликларни ўз бошидан кечирмоқда. Муслмонларнинг бошига келган хорликлар уларнинг сонлари камлиги ёки фақир бўлганликлари сабабли эмас. Бугунги кунда бу Уммат ер юзи аҳолисининг энг кўп қисмини ташкил қилувчи миллатдир. Бундан ташқари бу Уммат, унинг душманлари қўлида бўлмаган бойликлар ва қадриятларга эга. Табиийки, бу ерда бир савол туғилади: агар бу миллатнинг пул-бойлик ва эркаларга муҳтожлиги бўлмаса, бу Уммат бугунги кунда бошидан кечираётган хорликларнинг сабаби нима?

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бунинг сабабини, Аҳмад ва Абу Довуд, Савбондан (розиаллоҳу анҳум) ривоят қилган ҳадисда баён қилиб айтдиларки: «Шундай вақтлар келадики, халқлар таомнинг атрофига жамлангандек сизларнинг қаршингизга жамланишади.»

Улар: «Бу бизларнинг ўша вақтда кам сонли бўлганлигимиз сабаблими?» - деб сўрашди. Шунда росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Йўқ, сизлар жудаям кўп бўласизлар, лекин сувнинг тепасидаги кўпикка ўхшаш бўласизлар. Буюк Аллоҳ душманларингизнинг қалбидан кўрқувни олади ва сизларнинг қалбингизга ваҳн солади.» - дедилар.

Шунда улар: «Ваҳн нима?» – дейишди.

У зот: «**Дунё ҳаётини яхши кўришлик ва ўлимни ёмон кўришликдир.**» - дедилар, бошқа ривоятда: «**Ҳаётга бўлган муҳаббатинглар ва жанг қилишни ёмон кўришинглар**» - дедилар.

Бизларни ўйлантирган ва ажаблантирган бу саволга, росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам 1400 йил аввал жавоб берган эдилар. Бу Умматни нобуд қилган касаллик – ҳаёти дунёни яхши кўришлик ва ўлимни ёмон кўришликдир ва бугунги кунда бу Уммат Аллоҳнинг қуйидаги оятига лойиқ бўлишди:

«Сиз уларнинг ҳатто мушриклардан ҳам ҳаётга (яшашга) очкўзроқ кишилар эканини кўрасиз» (Бақара, 96). Ҳаёт сўзи бу ерда ноаниқ (накра) шаклда келган, яъни ҳар қандай ҳаёт-хорликдаги ҳаётми, ҳайвонларни, қурт-қумурсқаларнинг ҳаётими, фарқи йўқ, қанақа бўлса ҳам бу ҳаёт бўлса бўлди. Бугунги кунда Уммат энг паст ҳаёт турини ўзига

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

танладики, бу уни на шаънига ва на унинг динига мувофиқ келади. Буларнинг барчаси ҳаётни яхши кўриб, ўлимни ёмон кўрганидан бошига келгандир.

Бизнинг ҳаётга қўйган муҳаббатимиз, ўлимни ва курашни ёмон кўришимиз Жиҳодни ташлаб қўйишимизга сабаб бўлди. Бугунги Исломиё Умматнинг аксар фарзандлари, айниқса аёллар бу йўлни ўлимга муҳаққақ олиб борувчи ва ҳаётдан кўз юмувчи йўл сифатида кўришади. Исломиё Уммат Жиҳодни тарк қилиши билан, уларнинг душманлари улар устидан ўз ҳокимиятларини ўрнатишди ва мусулмонлар бошига хорликлар етди. Аҳмад, Абу Довуд, Ибн Умардан ривоят қилган ҳадисда, пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар:

“Агар сизлар ўз деҳқончиликларингиз билан овора бўлиб қолсангизлар, чорваларингизнинг думига осилиб олсангизлар ва Жиҳодни тарк этадиган бўлсангизлар, шубҳасиз Аллоҳ субҳанаҳу таоло сизларга хорликни юборадики, то ўз динларингизга қайтамагунингизча бу хорликда чиқа олмайсизлар.” (Абу Довуд, Ибн Адий, Табароний ибн Умардан ривоят қилган, саҳиҳ).

Аҳмад ривоят қилган ривоятда эса қуйидагича келади: **“Агар сизлар молларингизнинг думига осилиб олсангизлар, рибога асосланган савдо муомалаларига киришсангизлар ва Аллоҳ йўлидаги Жиҳодни тарк этсангизлар, албатта Аллоҳ сизларнинг бўйингизга хорликни илиб қўюр ва буни то аввалги ҳолатларингизга қайтиб, тавба қилмагунингларча сизлардан олмас.”**

Юқоридаги ҳадислардан маълум бўладики, Уммат чалинган бугунги кундаги касаллик – бу ваҳн касаллигидир. Яна бизларга маълум бўладики, бу касалликнинг оқибати, натижаси – хорликдирки, бугунги кунда бутун ер юзида исломий жамоатлар ўз бошидан кечираётган ҳолатдир, улар хоҳ чорва-мол ёки тошларга сиғинаётган бўлсин, хоҳ курси-ю мансабларга сиғинаётган бўлишсин.

Юқорида зикр қилинган сатрларга мурожаат қиладиган бўлсак, бу хорликдан қутилишнинг ягона йўли – Аллоҳ йўлидаги Жиҳодга қайтиш, унга муҳаббат қилиш, дунё зийнатлари ва унга бўлган муҳаббатни тарк қилишдир.

Аёллар Жиҳод йўлидан тўсувчи тўғаноқ бўлиши мумкин ёки аксинча уни ҳаракатга келтирувчи куч ҳам бўлиши мумкин.

Гарчи пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам Жиҳод – Умматни инқироздан олиб чиқувчи ягона йўл, деб баён қилган бўлсада, бизлар ҳалигача бу «йўл»дан фойдалана олганимиз йўқ. Шунинг учун ҳам бизлар бу йўлдаги тўсиқларни ёки уни ҳаракатга келтирувчи кучларни индивидуал-фардий даражада муҳокама қилиб чиқишимиз керак бўлади. Жиҳод йўлидаги асосий барча тўсиқларни Аллоҳ субҳанаҳу таоло Тавба сурасининг қуйидаги оятида баён қилган.

Аллоҳ субҳанаҳу таоло айтади:

“Айтинг: «Агар ота-оналарингиз, болаларингиз, ака-укаларингиз, жуфтларингиз, қариндош-уруғларингиз ва касб қилиб топган мол-дунёларингиз, касод бўлиб қолишидан қўрқадиган тижоратларингиз ҳамда яхши кўрадиган уй-жойларингиз сизларга Аллоҳдан, унинг пайғамбаридан ва Унинг йўлида жиҳод қилишдан суюклироқ бўлса, у ҳолда то Аллоҳ ўз амрини (яъни, азобини) келтиргунича кутиб тураверинглар. (Зеро), Аллоҳ бундай итоатсиз қавмни ҳидоят қилмас.” (Тавба, 24.)

Булар жиҳод йўлидаги асосий тўсиқлар-ки, улардан иккинчи даражали тўсиқлар вужудга келади. Мана бу нарсаларнинг барчасидан Аллоҳнинг муҳаббатини олдинга қўйиш

йўлларини қидириш буюклик томон қўйилган биринчи қадамдир, бу билан биз Аллоҳ, Унинг росули ва жиҳодга бўлган муҳаббатимиз, бошқа нарсаларга бўлган муҳаббатимиздан юқорироқ бўлиши кераклигига иймон келтираемиз. Агар биз ният ва амалда бундай натижага эриша оладиган бўлсак, албатта уни амалда қўллай оламиз ва бу бизнинг ҳаракатларимизда зоҳир бўлади. Аллоҳ, Росули ва Унинг йўлидаги бўладиган Жиҳодга бўлган муҳаббат барча ўткинчи нарсалардан юқори бўлиши керак, деган эътиқодгина Ислом Умматининг фарзандларини, Ислом ва муслмонларни иззат ва шарафга қайтиш учун ўз моллари ва жонларини фидо қилишга ундайди. Мана шундагина бизлар ваҳндан озод бўламиз ва кофирлар бу Умматнинг устидан бўладиган ҳокимиятдан ажрайди. Улар бу Умматда ҳали кофирлар ҳаётни қанчалик яхши кўрса, улар ўлимни шунчалик яхши кўрадиган эркаклар бор эканлигини, бу Уммат ичида ўз бойликларини дин йўлида қурбон қиладиган тадбиркорлар борлигини (Абу Бакр Сиддиқ мана шундай йўл тутан эди) тушунишади. Улар ҳали бу Умматда Жиҳод йўлидан турли йўллар билан бош тортадиган фарзандлардан норози бўладиган оналар борлигини билишади. Агар бу нарсалар содир бўлса, кофирлар Ислом билан душманлик қилиш ёки уларнинг муқобилида жанг қилишдан олдин минг марта ўйлаб кўришга мажбур бўлишади.

Бу саҳифаларда биз Жиҳод йўлига тўсқинлик қилаётган барча сабабларни кўриб чиқмоқчи эмасмиз. Биз булар ичида Уммат бугунги кунда уни бошқаларига қараганда тезроқ йўқотиши лозим бўлган тўсиқ ҳақида суҳбатлашмоқчимиз. Аёлларнинг бу йўлда тўсқинлик қилишини ҳам қисқа йўсинда баён қилиш билан кифояланамиз. Аввало биз аёлларга мурожат қиламиз ҳамда уларга Жиҳод ва Ислом ғалабаси йўлида жиддий тўсиқ бўлишлари мумкин бўлган омил эканликларининг хабарини берамиз. Шу билан бирга улар, агар ўз вазифаларини сидқидилдан ўтасалар, шунингдек бу йўлда қаҳрамонлик кўрсата олсалар, Исломнинг ғалабасини таъминловчи асосий омиллардан бирига айланишларини билдирмоқчимиз. Биз аёлларга ислом ғалабасини яқинлаштиришга сабаб бўладиган ва уларга ўрнак-намуна бўладиган тарихдан бир қанча мисолларни келтирмоқчимиз.

Бизнинг, бу саҳифаларда бевосита аёлларга қарата мурожат қилаётганимизнинг сабаби, агар улар ўзларига юкланган вазифани тўғри ва тўла ўтай олсалар, улар уз умр йўлдошлари учун ҳақиқий ёрдамчиларга айлана оладилар, лекин агар улар бунга қаршилиқ кўрсатишса, у ҳолда бу йўлда энг катта тўсиққа айланишади. Бўлиб ҳам агар бу аёл бўлғуси мужоҳид улардан розилигини олиш керак бўлган онаси ёки бувиси бўлса.

Демак, маълум бўладики, аёл киши эр киши учун, унинг авлодларини то қувватга киргунгача сақловчи бир бешик, ором бағишловчи бир маскандир, шунинг учун ҳам бизларга бевосита уларни Ислом муқобилига чиққан ва кураш олиб бораётган турли худосиз тизимлар рўбрусида олиб борилаётган курашда муҳим рол ўйнашларини уларга тушунтиришимиз ва бу соҳада уларга бевосита мурожат қилишимиз лозим бўлади. Агар аёллар бу курашда иштирок этишмаса, балки бу йўлдаги курашга қаршилиқ қилишса, руҳиятнинг тушишлигига сабаб бўлишса, бу мағлубиятнинг дастлабки куртакларидир, бугунги кунда Ислом Уммати устига келган мағлубият сабабларидан биридир. Бутун тарих давомида, агар аёллар ўз вазифаларини тўлиқ бажармаганларида, Ислом ўзидан молиявий ва низомий жиҳатдан кучли бўлган тизимлар устидан ғалаба қозона олмас эди. Балки, аёллар, ўз эркаклари Жиҳодга кетган бўлса, ўз фарзандларини бу йўлда тарбияладилар, улар ўз эркаклари номуси ва молларини улар йўқлигида сақлай олишди. Улар бу йўлда сабр қила олишди. Фарзандлари ва ҳатто эрларига ҳам бу йўлда сабр қилишни таълим бера олишди. Шунинг учун то бизнинг давримизгача «Ҳар бир буюк эркак ортида бир аёл турибди», деган мақол етиб кела олди. Бу мақолни биз бугунги кунда муслималар учун «Ҳар бир буюк мужоҳид ортида бир аёл турибди», деб қўллай оламиз. Агар аёл киши ўз вазифасини уддалай олса, ҳақиқатда росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам таърифлаган сифатга лойиқ бўла олади. Умар розиаллоҳу анҳу, росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламдан: "Эй Аллоҳнинг Росули бизлар қандай яхшилиқни олишимиз керак?" – деб сўраганда, у зот: **"Сизлардан ҳар бирингиз,**

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

дин ишларида ёрдам бера оладиган, ҳар нарсани тушунадиган, шукр қиладиган қалб ва аёлни олсин" - дедилар. (Аҳмад ва Термизий ривояти)

Лекин бугунги кундаги аёллар ва уларнинг яшашдан бўлган мақсадлари ҳақида нималар дея олишимиз мумкин? Улар ўз эрлари учун иймон йўлида ёрдамчи бўла олишганми? Ёки, умуман айтганда улар Ислому ва куфр ўртасида бораётган кураш ҳақида бирор тушунчага эгамилар? Умуман, улар худосиз жамият ва давлатлар ҳақида бирор нарса билишадими? Ёки, Фаластиндан бошқа жойлардаги мусулмонлар аҳволларидан хабардордиларми? Оддий қилиб айтадиган бўлсак, улар бундай нарсалардан узоқдадилар. Улар бугунги кунда мода ва қандай усулда кийиниш ортидан югурмоқдалар. Уларнинг фикрлари безаниш ва бекорчи нарсалар билан банддир. Минг афсуски, уларнинг баъзилари ҳаром қилинган амалларга фарқ бўлган ва Умматни ичидан туриб уни нобуд қиладиган ислом душманлари ва мунофиқлар қўлида бир асбобга айланган. Биз аёллардан Уммат минорасини юксалтиришда иштирок этишларини кутмоқдамиз ва шу билан бирга уларни Исломуни нобуд қилишдан ушлаб туриш билан бандмиз. Ислому душманлари аёллар Умматнинг таянч асоси эканлигини тушуниб етишлари билан, аёлларни тезлик билан "озод" қилишга шошилишди, улар агар аёлларни буза олишса, уларнинг атрофидагиларни ҳам буза олишларига кўзлари етиб қолди. Улар аёллардан, ташланган шиорларни тушунмаган, билмай туриб унга ишонган ҳолатларида, энг ёмон кўринишда фойдаланишди. Куч-қудрат фақат Аллоҳгагина хосдир!!!

Агар, эй синглим, сен бу курашда иштирок этмаётган бўлсанг, шунинг ўзи ярим фалокатдир, чунки эркаклар бу йўлда ҳаракат қилиб туришибди. Гап шундаки, агар сен бу курашда ва унга бўладиган тайёргарликда иштирок этмайдиган бўлсанг, у ҳолда бутун Уммат бу курашда иштирок этмайди! Бу кураш учун ёшларни ким тарбиялайди? Бу жанг, бу курашларда эркакни орқасида ким туради? Ўзларидан кейин курашни давом эттириш учун, янги наслни вужудга келтириш учун оналарни ким тайёрлайди? Бундай саволларга бўладиган жавоблар ортидан бир неча саволлар вужудга келади, лекин бу ердаги муҳим нарса шуки, аёл киши бу курашнинг асосий иштирокчисидир ва у тамомий имконияти билан унда иштирок этиши лозимдир. Албатта бу сўзларимиздан бўлган мақсад, уларнинг бевосита жангларда қатнашишлари эмас, балки уларнинг бу курашда эришиладиган ғалаба ва собитқадамликда асосий омил эканлигини таъкидлашдир.

Шунинг учун ҳам эй муслима синглим, сенинг бу йўлдаги вазифанг, ўзинг ўйлагандан ҳам кўра кўпроқ эканлигини тушунишинг лозим. Бугунги кундаги Ислому мағлубиятига бўлган маъсулиятнинг бир қисми сенга ҳам тегишлидир, агар сен ўз вазифангни тўлиқ ўтаганинда, Уммат бундай хор аҳволда қолмаган бўлар эди. Балки сен, бу нарсаларнинг барчасида мен нега маъсул бўлишим керак, деб сўрарсан? У ҳолда биз сенга, сен бажармаган вазифа бирламчидир, деб жавоб берамиз. Унинг бажарилмаслиги билан бошқалари ўз аҳамиятини йўқотади. Ҳолбуки гўдак сенинг қўлингда тарбия топади; вақтики, у бироз катта бўлгандан кейин, сенга бўлган муҳаббати билан, фақатгина сенинг хоҳиш-истакларингигагина тушунади. Агар сен унинг қалбига ҳали ёшлигидан Аллоҳ, Росули ва Унинг йўлидаги Жиҳоднинг муҳаббатини эка олмасанг, катта бўлгандан кейин буни экишлик жуда қийин бўлади. Сенинг қўлингда мослашувчанлиги юқори бўлган бир ниҳол турибди, сен бу ерда ўз вазифангни бажар, шунда ўн йиллар ўтиши билан, Аллоҳ хоҳласа албатта унинг натижасини кўрасан!

Худосизлар жамияти билан Ислому ўртасидаги аёвсиз курашда, бўлиб ҳам бугунги кунда Америка бошчилигида бутун дунё салбчилари Ислому ва мусулмонларга қарши олиб бораётган курашда ўз ролингни тушунишлигинг учун, Исломунинг саодат даврида содир бўлган бир қанча мисолларни келтирмоқчиман. Биз бу ерда намуна сифатида келтирмоқчи бўлаётган воқеалар, муслималар ҳаётининг бир қисми холос. Бу фақатгина қаҳрамоннинг онаси, синглиси, ёки аёли ҳаётининг ёрқин бир қирраси холос. Агар бугунги замонамиздаги муслималарда ҳам, аввалги насл муслималарига ўхшаш ўзларини фидо қилишлик, садоқат,

динга бўлган муҳаббат каби сифатлар бўлганда шубҳа йўқки, албатта Аллоҳнинг хоҳиши билан Ислом ғалаба қозонган бўлар эди.

Бу Умматнинг тўғри йўлдаги аждодлари орасидаги мужоҳида-муслималар ҳаётидан намуналар:

Қадрли синглим! Қўйида келтириладиган мисоллардан бўлган мақсадимиз, сенинг тўғри йўлдаги аждодларинг давридаги аёллар етишган иймоннинг мақомига етишишинг ва улар динга қилган яхшиликларни сен ҳам қилишлигинг учундир. Қандайдир раққоса, ёки ўз танасини сотаётган фоҳиша, ёки қўшиқчи сен учун ўрناق эмас, балки сен учун ўрناق бўладиган айнан ўша мужоҳидалардир. Агар сен ўзингнинг кимлигингни билмоқчи бўлсанг, кимдан ўрناق олаётганингга қара. Агар сен Умматнинг аҳволини билмоқчи бўлсанг, Умматнинг аёллари кимдан ўрناق олаётганига эътибор бер. Агар улар ўзларининг аждодларида ўтган буюк, мухлиса, сабрли ва ибодатда қаттиқ бўлган мужоҳида аёллардан ўрناق олаётган бўлсалар, билгин-ки бу Уммат албатта ғалабага эришади. Лекин агар улар адашган кофир, залолатдаги ёлғончиларга, динсизликка мойил бўлганларга эргашаётган бўлишса, билгинки, Уммат ҳозирданоқ мағлуб бўлибди. Бу, бугунги кунда биз гувоҳ бўлиб турган ҳолатдир. Аллоҳдан бизларни кечиришини ва тавбаларимизни қабул қилишини сўраймиз.

Исломнинг аввалида муслима аёлларнинг жанг майдонида бўлишлиги эркаларнинг камлигидан эмас эди, балки Аллоҳ йўлида ўзларини қурбон қилиш эвазига мукофот олиш учун эди. Буни биз имом Ахмад, Ҳашража бин Зиёд Ал-Ашжаий ўз бувисидан ривоят қилган ҳадисдан билиб олсак бўлади. Унинг бувиси айтадики: «Мен олти аёл билан бирга Ҳайбар куни росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан жангга чиқдим. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам аёллар сафда борлигини эшитгач, бизни орқамиздан одам юбордилар ва сўрадилар: «Сизларни нима чиқишга мажбур қилди?» Биз: «Ўқ бериб туриш, одамларни савиқ билан тўйдириш, ярадорларни даволаш, уларни парваришлаш ва Аллоҳ йўлида ёрдам бериш учун чиқдик» - дедик, шунда у зот: «Ундоқ бўлса боринглар» - дедилар. Аллоҳ Ҳайбарда бизларга ғалабани берганда, Аллоҳнинг росули бизга ҳам ғаниматдан улуш берди.» Шунда мен ундан сўрадим: «Эй буви, сизларга нима берилган эди», у: «Хурмолар берилган эди» - деб жавоб берди.

Аёлларнинг Жиходга ва фидокорликка бўлган муҳаббати, уларни бевосита жанг майдонига чиқишга ундаган эди. Шунинг учун ҳам улар бевосита росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан жангга қатнашишга ижозат сўрашган эди. Оиша розиаллоҳу анҳодан ривоят қилинади, у пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва салламдан сўради: «Эй Аллоҳнинг росули биз ҳам сиз билан Жиходга чиқмаймизми? Мен Қуръонда Жиходдан кўра буюкроқ амални кўрмадим.» Шунда у зот: «Сизлар учун Аллоҳнинг уйига ҳаж қилишдан кўра гўзалроқ жиход йўқдир» - дедилар. (Насоий ривояти)

Бухорий ривоятида: «Улар жанг бўлмаган жиходда қатнашишлари лозимдир. Бу катта ва кичик ҳаждир» - дедилар.

Ўша даврдаги аёлларнинг динга бўлган муҳаббатидан, Жиходнинг ўзлари учун ҳам фарз бўлишлигини қанчалик хоҳлашганига гувоҳ бўламиз, аммо бугунги кундаги аёллар эса كَتَبَ الْفِتْنَةَ عَلَيْكُمْ «Сизларга жиход қилишлик фарз қилинди» ояти умуман нозил бўлмаганда эди, деб орзу қилишади. Бўлиб ҳам унинг ўғли, отаси, эри бу динни ҳимоя қилиш учун Аллоҳнинг нидосига лаббай, деб жавоб бериб, бу йўлга отланган бўлса. Кечаги аёллар билан бугунги аёллар ўртасида жуда катта фарққа гувоҳ бўламиз. Бу фарқ бугунги кундаги Умматнинг аҳволида яққол ўз аксини топди. Кечаги аёллар шундай фарзандларни дунёга келтирар ва тарбиялардиларки, улар худосизлар дунёсини бўғзидан ушлар эди, бугунги кун аёллари шундай эркаларни тарбиялашяптики, улар молга, тошга, дарахтларга, хочга, бутларга

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

ибодат қилаётганларга хизмат қиляпти ва кофирлар уларни бўғзидан ушлаган, янада хорлаган ҳолда жизялар тўлашга мажбур қилишмоқда. Барча куч –қудрат Аллоҳгагина хосдир!

Шунинг учун ҳам қадрли синглим, ўзингнинг ҳар бир қилаётган амалинг ҳақида бир ўйлаб кўр.

Биз сенга танитмоқчи бўлган биринчи намунали, буюк аёл бу – Умму Аммора Насиба бинти Каъб ал-Ансориядирки, бу аёл қадрли жиҳатидан мингларча эркакларга баробар келади, агар бу аёл қилган ишларни ўндан бирини бугунги кундаги аёллар қилганда эди, бизлар бугунги кундаги муқаддасотларимизни қўлдан бермаган бўлар эдик.

Унинг ҳаёт тарихи «Буюк инсонлар ҳаётидан» китобида (ṬVΛ\Ṭ) қуйидагича келтирилади: «Умми Аммора, Ақабада қасамёд қилинганда улар билан бирга бўлган, Уҳудда, Ҳудайбияда, Ҳунайнда ва Ямома жанглирида қатнашган. У жиҳодларда қатнашган, қахрамонликлар кўрсатган ва бу йўлда бир қўлидан ҳам ажраган. «Воқидийнинг айтишича, у Уҳудда ўз эри ва икки ўғли билан жангда қатнашган. У жангчиларга сув ташиган ва ўзи ҳам жангда қатнашган ва қаттиқ имтиҳонларни бошидан кечирган. Бу жангда ўн икки жойидан жароҳат олган. Зумра бин Саид ал-Мазиний Уҳудда қатнашган бувисидан ривоят қилиб айтадики: «Мен росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламнинг: «Бугун Насиба бинти Каъбнинг даражаси мана бундай, мана бундай даражададир» - деганини эшитдим. Уни ўз кўйлагини ушлаган ҳолатда қаттиқ, фидокорлик билан жанг қилаётган кўришди. У бу жангда ўн учта жароҳат олади, ўзи бу ҳақида ҳикоя қилиб айтадики: «Ибн Камианинг ўз қиличини кўтарган ҳолатда, менинг елкамга зарба бераётгани ҳалигача кўз ўнгимда турибди.» У бу жангда жиддий олган жароҳатлари сабабли, бир йилгача даволанишга мажбур бўлди. Аллоҳнинг элчиси, барчани Ҳамра ал-Асадга боришлик лозимлигини эълон қилганда, Насиба розиаллоҳу анҳо, ўз кийимини тортиб боғлади, лекин шунда ҳам қон тўхтамай ундан оқиб турар эди. У ҳикоя қилиб айтадики: «Мен одамлар ичида Аллоҳнинг росулини қидирар эдим ва у зотни бир ҳовуч, ўнтагина одамлар ичида кўрдим. Мен, эрим ва икки ўғлим шу одамлар ичида эдик. Одамлар бу гуруҳдан ҳам қоча бошлашди. Менинг қалқоним йўқ эди, шунда росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам қалқонли одамнинг қочаётганини кўрдида, унга қараб: «Жанг қилаётганларга қалқонингни ташлаб кет» - деди. У уни ерга ташлади ва мен уни олдим ва у билан росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламни ҳимоя қила бошладим. Лекин отлиқлар сафимизни бузиб киришди. Агар улар пиёда бўлишганда, Аллоҳнинг хоҳиши билан, албатта биз уларни енгган бўлар эдик. Бир отлиқ менга зарба бериш учун қиличини кўтариб кела бошлади, шунда мен унинг отининг орқа елкасига зарба бердим, у отидан бели билан йиқилди. Шунда росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Эй! Умму Амморанинг ўғли, онангга қара, онангга қара!» - деди. У менга душманни ўлдиришимга ёрдам берди ва мен уни ҳалок қилдим.»

Абдуллоҳ бин Зайд (Умми Амморанинг ўғли) ҳикоя қилиб айтадики: «Ўша куни у кўплаб жароҳат олган эди ва ундан қон оқиб турар эди» Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам: «Жароҳатларингни боғла!» - деди. Онам ҳикоя қилиб айтадиларки: Жароҳатларимни боғлар эканман, росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам менинг олдимда турар эдилар: «Ўғлим эса, бизни душмандан ҳимоя қилиб жанг қилар эди.»

У зот: «Эй умми Аммора сен бошингдан кечирган нарсаларни ким ҳам бошидан кечири оларди» - дедилар. Шу вақт менинг ўғлимга зарба урган душман бирдан бизни олдимизда пайдо бўлди, Аллоҳнинг росули : «Бу сенинг ўғлингга зарба берган шахс» - деди, шунда мен эпчиллик билан унинг тиззасига зарба бердим, у чўккалаб қолди. Шунда росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам шундай табассум қилдиларки, ҳатто тишларининг оқи ҳам кўриниб кетди. Кейин биз биргаликда душманга ташландик ва уни ўлдирдик. У зот: «Улар устидан сенга ғалаба берган Аллоҳга ҳамду-санолар бўлсин» - дедилар.

Абдуллоҳ бин Зайд бин Осим яна ҳикоя қилиб айтадики: "Мен Уҳуд жангида қатнашганман. Одамлар росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламни ташлаб қочишганда, мен ва онам у зотга яқинлашдик, шунда у зот: «Умми Амморанинг ўғлимисан» - дедилар. Мен: «Ҳа» - деб жавоб бердим, у зот: «Уларга қарата от!» - дедилар, шунда мен отда турган душманга қараб тош отдим, тош бориб отнинг кўзига тегди, от ўз отлиғи билан йиқилди. Шунда мен уни тошлар билан ура бошладим, шунда Аллоҳнинг росули табассум қилдилар. У зот онамнинг елкаларидаги жароҳатларини кўрдиларда: «Онанга қара, онанга! Унинг жароҳатини боғла! Эй Аллоҳ! Уларни жаннатда мен билан шерик қилгин!» - дедилар, шунда мен: «Бу дунёда менга қандай мусибат етишининг аҳамияти йўқ!» - дедим.

Муҳаммад бин Яҳё бин Ҳиббон айтади: «Умму Аммора Уҳуд жангида 12 жойидан ярадор бўлди ва Ямома жангида бир қўлидан ажради. Бундан ташқари у Ямома жангида 11 жойидан яраланди. Ана шундай ярадор ҳолатда Мадинага қайтганида, ўша пайтда халифа бўлган Абу Бакр розиаллоҳу анҳу уни кўрди, унинг ҳол-аҳволини сўради, унинг зиёратига борди. Унинг ўғли Ҳабиб бин Зайд бин Осимни Мусайлама каззоб майда-майда қилган эди. Унинг иккинчи ўғли (ундан пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва салламнинг таҳоратлари тўғрисидаги ҳадис ривоят қилинган) Абдуллоҳ бин Зайд ал-Мазиний, Мусайламани ўз қиличи билан қатл қилган. Ўзи эса ал-Харе жангида шаҳодатга эришган.»

"Сифат ас-Сафва" китобида у ҳақида қуйидагилар ҳикоя қилинади: «Умар бин Хаттоб, росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилиб айтадики: «Уҳуд кунини мен ўнгга, чапга, ҳар томонга қарасам ҳам уни қандай жанг қилаётганини, мени ҳимоя қилаётганини кўрардим.»

«Ал-Исаба» (۴۱۸\۴) китобида у ҳақида айтиладики, «Насиба бинт Каъба, Мусайламанинг қўлида унинг ўғли Ҳабиб бин Зайд ҳалок бўлгани хабари етиб келганда, унга қарши жангда ё ўзи шаҳодат топишга ёки уни ўлдиришга қасам ичади. У Ямома жангида қатнашади ва шу жангда бир қўлидан ажрайди.»

Ибн Ҳишом айтади: «Уҳуд жангида Амморанинг онаси Нусайба бинт Каъба қатнашган. Сайид бин Абу Зайд, Умми Саъд бинт ибн-Робиадан ривоят қилиб айтадики: «Мен Умми Амморанинг олдига кирдим ва айтдимки: «Хола, менга ўз тарихингиздан айтиб беринг!» Шунда у менга қуйидагиларни айтиб берди: «Бўлаётган воқеаларни кўриб, мен куннинг аввалида чиқдим. Қўлимда сув тўлдирилган меш бор эди. Саҳобалар орасида турган росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам олдигача бордим. Мусулмонлар ғалабага яқинлашиб қолган эди. Мусулмонлар мағлубиятга учраганда, мен росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламга қўшилдим ва мушрикларни қилич билан чопиб ва камондан ўқ отиб қува бошладим. Жангни фақат жароҳат олганимдан кейингина тўхтатдим.»

Мен унинг елкасида чуқур жароҳат ўрнини кўриб сўрадим: «Сени ким жароҳатлаган?»

У айтдики: «Ибн Камиа, Аллоҳни лаънати бўлсин унга! Мушриклар пайғамбар соллalloҳу алайҳи ва саллам яқинлашиб қолишганда у: «Менга Муҳаммадни кўрсатинглар, энди мендан нажот топа олмайди»- дерди. Пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам атрофида мустаҳкам турган Мусъаб бин Умайр ва бошқа одамлар билан бирга унинг йўлини тўсиб чиқдик. У менга қараб зарба берди. Мен унга бир неча зарбалар билан жавоб қайтардим. Лекин бу Аллоҳнинг душмани икки қават зирҳ кийган эди.»»

Бу мужоҳида аёл, қаҳрамон Умми Амморадир. Дарҳақиқат у бошидан ўтказган бу имтиҳонларни ким кўтара олади? У пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам олдиларида туриб кўрсатган сабрни, ҳатто эркалар ҳам кўрсата олмайди, энди аёлларни гапирмаса ҳам бўлади. Лекин, сен қадрли синглим, агар унинг сабридан, шижоати, ва Аллоҳ йўлида қилган қурбонликларидан ўрнак ола олсанг, албатта Аллоҳнинг хоҳиши билан жуда кўплаб муваффақиятларга эриша оласан.

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

Биз сенга яна Аллоҳнинг динига ёрдам беришда, ўзининг кучли руҳиятини кўрсата олган бошқа бир аёлни намуна сифатида келтирамиз. У жанг майдонида эркакларга рўбарў келишга тайёр бўлган аёл эди. Буларнинг барчаси Аллоҳнинг динига бўлган муҳаббати ва Исломининг ғалабасига бўлган ҳарислиги эди. Бу намуна аёл – Умми Салимдир. «Саҳобалар ҳаёти» (۵۹۷\۱) китобида, Аллоҳнинг динига ёрдам бериш учун Ҳунайн ғазотида қатнашганлиги ривоят қилинади. Унинг бир ханжари бор эди. Абу Талҳа кулиб, росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга Умми Салимнинг хабарини берди: «Эй Аллоҳнинг росули, Умми Салимни ханжар билан кўрдингизми?» - деди. Аллоҳнинг росули унга қараб: «Эй Умми Салим, сен уни нима қиласан?» - деди. У: «Агар менга душмандан бирортаси яқинлашса, мен буни унга суқиб оламан» - деди, бошқа ривоятда «Агар менга душман яқинлашса, бу билан қорнини ёраман» - деди. Шунда росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам табассум қилдилар.

Бугунги кунда мана шундай кучли руҳиятга эга бўлган аёлларга муҳтожмиз. Агар эркаклар орқасида мана шундай аёллар бўлса эди, ҳеч қачон улар Жиҳоддан қолмаган ва турли йўллар билан бош тортмаган бўлар эдилар. Яна бошқа бир мисол, пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва салламнинг холалари София бинти Абдулмутталиб, «Ал-Исаба» (۷\۷۷۴) китобида келтирилишича, пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам Ҳандақ ғазотига кетаётганларида аёллар ва болаларни қалъаларга кириб олишга буюрдилар. Қалъанинг юқори қисмида София бинти Абдулмутталиб билан бирга Ҳассон бин Собит, шунингдек аёллар ва болалар бор эди. София: «Яҳудийлардан бирортаси қалъанинг атрофида айланиб қолса-я!» - деди. Уша вақтда бану Қурайза росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан тузган аҳдномаларини бузиб жангга киришган эди ва улардан ҳимоя қилгани ҳеч ким йўқ эди. Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва бошқа мусулмонлар шаҳар ҳимоясига кетишган ва агар бирорта яҳудий қалъага келса ҳам улардан ҳимоя қилиш учун ҳеч ким ҳам келмас эди. Мен айтдим (София): «Эй Ҳассон, кўриб турибсанки, ана бу яҳудий қалъа атрофида айланиб қолди, у бизларни заиф жойларимизни аниқлаб, яҳудийларга етказишидан кўрқаман, биласанки, росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ва дўстлари ҳимоя билан овора, улар келишолмайди, тушгинда уни ўлдир!» - деди. Шунда Ҳассон: «Аллоҳга қасамки, биласанки мен буни қила олмайман» - деди. Шунда мен белимни маҳкам боғладим, йўғон ёғочни олдимда қалъадан пастга тушдим ва яҳудийни ўлиб қолгунга қадар урдим ва яна қалъага қайтдим ва: «Эй Ҳассон, пастга тушгинда унинг нарсаларини ол!» - дедим, менинг аёл киши бўлганим унинг нарсаларини олишга монъелик қилган эди. Аммо Ҳассон: «Менинг у нарсаларга ҳожатим йўқ» - деди. Пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам холасининг бундай шижоат билан қилган ҳаракати болалар ва аёлларнинг тирик қолишларига сабаб бўлди, яҳудийлар қалъа ва минорада мусулмон жангчилари бор, деган гумонга боришди, ҳолбуки у ерда улардан ҳеч ким йўқ эди.

Росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг холаси Софиянинг эркакларни жангга чорлашларини ўқир эканмиз, бу ерда кўрамизки, у фақат жангдан қолганларнигина бу йўлга даъват қилиб қолмади, балки душман устидан ғалабага эриша олмаётганларни ҳам руҳлантирган эди ва буни сўз билан эмас, балки амалан кўрсатиб ҳам берган эди.

«Ал-Исаба» китобида ибн Ҳишом отасидан ривоят қилиб келтирадики, Уҳуд жангида одамлар орқаларига ўгирилиб қочаётганларида олдиларидан юзма-юз ҳолатда, кўлида найза кўтарган София розиаллоҳу анҳога рўбарў бўлишди. Шунда росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Эй Зубайр, аёл киши» - дедилар.

Агар уни имтиҳондаги сабри ва мукофотга бўлган умиди ҳақида гапириладиган бўлса у бир мустаҳкам қояга ўхшар эди. «Ал-Исаба»да Юнус бин Бақрдан бир ривоят келтириладики: «Менга айтишларича, София бинт Абдулмутталиб Ҳамзани кўришлик учун келди. У унинг акаси эди. Шунда пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам унинг ўғли Зубайр бин Аввомга қараб: «Уни орқага қайтар, акаси қандай аҳволда эканлигини кўрмасин» - деди. Зубайр онасига қараб: «Эй она, Аллоҳнинг росули сизни боришдан қайтарди»-деди. У: «Нима учун қайтаман? Менга акамни нима аҳволга солишганини айтишди, бу Аллоҳнинг хоҳишидир, бас

бунга биз сабр қилишимиз керак, Аллоҳ хоҳласа унинг ҳузуридан мукофотни умид қилиб, бунга сабр қиламан» - деди.

Зубайр розиаллоҳу анҳу, росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам олдиға келдида, бўлиб ўтган сўхбатни етказди, шунда у зот: «Майли, бора қолсин» - деди. У акасининг олдиға келди, кўрди ва ҳаққиға дуо қилиб айтдики: «Биз барчамиз Аллоҳникидирмиз ва Аллоҳнинг ҳузуриға қайтажамиз!». Шундан сўнг росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам буйруқлари билан Ҳамза розиаллоҳу анҳунинг жасади тупроққа қўйилди.»

Эй Аллоҳ йўлидаги синглим, мен сенга яна бир мисол келтираман. Агар бизларнинг аёлларимиз бу йўлда қурбон беришга, қаҳрамонлик кўрсатишга етишса, тарихда ўтган бу умматнинг аёллари қай даражаларға етишишган! Ҳозир мисол қилиб келтирмоқчи бўлаётган аёлнинг исми Асмо бинт Язид бин ас-Сақон, яъни Муоз бин Жабалнинг қизидир.

«Буюк инсонлар ҳаёти» (٢٧٩٧) номли китобда айтиладики, «у жиҳод қилишга байъат берганлардан бири эди. Ярмук куни румликлардан 10 тасини тўқмоқ билан қатл қилган.»

Аллоҳнинг диниға ёрдам беришда ва мусулмонларни ҳимоя қилишда сенга намуна бўладиган аёллардан яна бири бу – Умми Муса ал-Лаҳмия, Андалусияни олган ибн Носирнинг отаси Носир ал-Лаҳмийнинг аёлидир.

«Ал-Исоба» (٢٥٠١) китобида келтириладики, у ўз эри билан Ярмук жангида қатнашган. Бу жангда пиёда душманни ўлдириб, унинг жиҳозларини олган. Абдулазиз бин Марвон бу ҳақда ундан сўзлаб беришни сўраганда, у қуйидагиларни айтиб берган эди: «Биз аёллар гуруҳида эдик, эркаклар эса бизларни атрофимизда ҳимоя қилар эди. Шу вақт қарасам бир душман мусулмонни тортиб кета бошлади ва мен чодирни тутиб турган чўплардан бирини олдимда, унга яқилашдим ва у билан уриб бошини майдаладим. Шундан сўнг эркаклар ёрдамида унинг жиҳозларини олдим.»

Аллоҳни ўртаға қўйиб сендан сўрайман эй синглим, сен неча марталаб ўлдирилган, ярадор қилинган, азобланган мусулмонларнинг суратларини кўргансан! Бирор марта уларға ёрдам бериш ёки улар чекаётган бу азобларни камайтириш ҳақида ўйлаб кўрганмисан? Умми Мусо шундай кўринишлардан фақат биттасини кўрган эди ва чидаб тура олмади, оддий чодир чўпини олиб қилич билан қуролланган душманға отилди. Бу нарсаға уни фақатгина ўз диниға бўлган ғайратигина ундагани холос. Сенинг ғайратинг қани? Сенинг ғайратинг мол-мулкнингни мужоҳидларға ёрдам бериш учун сақлаб қўйишға ундадими? Ёинки, сен ўз эринг ёки ўғлингни Аллоҳ йўлидаги Жиҳодға тайёрлаяпсанми?

Эй синглим, биз сенга яна бир мисол келтираман. Бу ҳикоя Икрима бин Абу Жаҳлнинг аёли Умми Ҳаким бинт ал-Ҳориснинг қандай қилиб Жиҳод йўлида йўқотган эрининг мусибатини енганлиги ҳақидадир.

«Ал-Исоба» китобида келтирилишича, у ўз эри билан бирға румликларға қарши жангға чиқади. Эри бу жангға шаҳид бўлади ва унга кейинчалик Холид бин Саид бин Ос уйланади. Мараж ас-Сафр жанги бошланганда Холид аёлининг олдиға киришни хоҳлайди, шунда у унга қарата: «То Аллоҳ душманларни мағлуб қилгунгача сабр қила олмайсанми?» - дейди. Шунда у: «Кўнглим сезиб турибди, мен (бугун) ўлдириламан» - деди. Аёли унга: «Ундай бўлса кира қол» - деди. У аёли билан кўприк яқинида никоҳ кечасини ўтказди, кейинчалик бу кўприк "Умми Ҳаким кўприги", деб атала бошлади.

Эрталаб улар нонуштани тамом қилиб туришган вақтда бирдан румликлар уларға ҳужумға ўтди ва Холид бу жангға шаҳид бўлди. Умми Ҳаким кийимини ўзига ўради, дарё бўйида жанг борар эди. Умми Ҳаким ҳам жангға қўшилди. Холид билан тунни ўтказган чодирни тираб турган ёғоч билан 7 та румликларни ер тишлатди.

Ўлдиришларини ва мен Аллоҳдан мукофот умид қилиб сабр билан бўлишликни хоҳлайман, ёки агар сен ғалаба билан келсанг, бу кўзларимнинг қувончи бўлади. Агар сенга келишувни таклиф қилишса, ҳеч қачон ўлимдан қўрқиб бу келишувни қабул қилма.» - деди. Яъни у ўз фарзанди қатл қилиниб, унга йиғлаб, сабр қилишликни хоҳлади, ўша вақтда бу аёлнинг ёши 100 да эди.

Абдуллоҳ ибн Зубайр шаҳодатга етгандан кейин, ибн Умар унинг онасига тасалли бериш учун келганда, уни масжиддан топди. Унинг олдига келдида: «Бу жасадни ҳеч нарса қилиб бўлмайди, унинг руҳи Аллоҳнинг ҳузурда, Аллоҳдан қўрқ ва сабр қил!» - деди. Шунда у: «Бу-ку ҳеч нарса эмас, Яҳё ибн Закариёнинг (алайҳис салом) бошини бани Исроилдан бўлган фоҳишабозларга совға қилишган» - деди.

У ўғлидан кўра ҳам пайғамбар Закариё алайҳис саломга ачинарди, чунки унга ўғлидан ҳам кўра, Аллоҳнинг дини унга севимлироқ эди. Қачонки, Аллоҳнинг росулларидан бирининг бошига тушган бу мусибат эсига тушиши билан, шу вақтнинг ўзида, ўзини енгил ҳис қилган эди.

Қадрли синглим, Аллоҳнинг росулини муваффақияти, ўғлини ўлимидан, ҳамма нарсадан қадрли эканлигини тушуниш, шунга кўра амал қилишлик, сен учун катта бир ибрат бўлади, деб ўйлайман. Чунки у, ўғлининг ўлими динга ҳеч қандай зарар олиб келмайди, лекин Аллоҳнинг росули ўлими, албатта динга таъсир қилади, деб эътиқод қилар эди.

«Ислом тарихи» (٢٤٦\٢) китобида келтириладики: «Пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам, Ухуд жангидан Мадинага қайтиб келганларида, у зотни кутиб олишга чиққанларнинг ичида, Умми Саъд бин Муоз бор эди. Унинг ўғли Саъд отнинг жоловини ушлаган ҳолатда, уни миниб келар эди. У: «Эй Аллоҳнинг росули, бу менинг онам» - деди. У зот «Унга салом бер» - деди. Қачонки унга яқинлашганларида, унинг ўғли Амр бин Муоз ўлдирилганлиги муносабати билан тасалли бердилар. Шундан бу аёл: «Сизни соғ-саломат кўришимнинг ўзи, мени мусибатимни анча енгиллаштиради» - деди. Росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва саллам унинг ҳаққига дуо қилдилар ва айтдиларки: «Хурсанд бўл ва қатл қилинганларнинг оилаларига хушхабар бер. Ҳолбуки улар жаннатда улар билан бирга бўлишади, чунки уларга уларни шафоат қилишликка ижозат берилади»

«Ал-Бидоя ван Ниҳоя» китобида келтирилади: «Ибн Исҳоқ ривоят қилади: «Менга Абдулвоҳид бин абу Аун, Исмоил бин Муҳаммаддан нақл қилиб айтдики: «Пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам Бану Динор аёллари олдидан ўтиб борар эдилар. Ухуд жангида, пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам билан бўлган уларнинг эрлари, акаси ва отаси ўлдирилган эди. Унга бунинг хабари берилганда у: «Аллоҳнинг росулига нима бўлди?» - деб сўради. Унга, унинг аҳволи, Аллоҳга шукр, яхши, деб жавоб беришди. Шунда у, у зотни ишонч ҳосил қилиш учун, унга кўрсатишларини сўради. Улар росулulloҳ соллalloҳу алайҳи ва салламни кўрсатишди. У зотни кўриши билан: «Сенинг олдинда ҳамма мусибатлар арзимасдир!» - деди.»

«Буюк инсонлар ҳаёти» китобида Басралик Силат бин Ушаймни тақводор, олима бўлган Муоза бинти Абдуллоҳ исми аёлининг тарихи келтириб ўтилган. Қачонки, унинг эри ва ўғиллари шаҳид бўлганда аёллар унинг уйида жамланишди. У уларга қарата: «Агар сизлар мени табриклагани келган бўлсанглар, хуш келибсизлар, агар бунинг учун келмаган бўлсанглар орқаларингизга қайтинглар» - деди. Яна айтдики: «Аллоҳга қасамки, мен кўп яшашни хоҳламайман, магарам Аллоҳга ибодатнинг барча турлари билан унга ибодат қилиш учунгина яшайман. Шояд Аллоҳ шу сабабли жаннатда бизни Абу Шағса ва унинг ўғли билан бирлаштирса!»

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

Қуйида келтирмоқчи бўлаётган мисолимиздаги аёл, бошқа аёллардан ўзига хос хусусияти билан ажралиб туради. Аллоҳ уни бошқа аёллардан афзал қилди, унга фарзандлар ато этди ва у бу фарзандларини Аллоҳнинг йўлидаги Жиҳодга тақдим этди.

Бу аёлнинг исми-Афро бинти Убайд бин Салъабодир. Калбий айтадики: "Муоз ва Муъаввиз қатл қилинган эди. Уларнинг онаси пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва салламнинг олдиларига келди ва сўради: «Бу Бану Авф бин Ҳорис қабиласининг сирими?», у зот: «Йўқ» - деб жавоб бердилар. Ровий давом этиб айтадики: «Бу аёлнинг шундай хусусиятлари бор эдики, бу хусусиятлар бошқа аёлларда йўқ эди. У Ҳорисдан кейин Боқир бин Ялайл Лайсийга турмушга чиққан ва унга ҳам 4 та ўғил туғиб берган ва уларнинг исмлари: Ҳорис, Оқил, Холид, Амир эди. Буларнинг барчаси ўзларининг ўғай акалари билан бирга Бадрда иштирок этишган эди. Аниқроқ қилиб айтадиган бўлсак, бу саҳоба аёлнинг 7 та ўғли пайғамбар соллоллоҳу алайҳи ва саллам билан Бадрда қатнашган эди.

Эй ўғилларнинг онаси, сенинг нечта ўғлинг бор? Уларнинг биронтасини Афро қурбон қилгандек сен ҳам қурбон қила оласанми? Наҳотки сен, шунча фарзандлар билан, Унинг дини йўлида ҳеч нарсани қурбон қилмаган ҳолатда, Унга рўбарў бўлишдан уялмаймасанг!? Наҳотки Аллоҳдан кўркмай, фарзандларингни Унинг йўлидаги жиҳоддан тўссанг!? Наҳотки сен, бизларнинг ажодларимиздан ўрнак олмасанг? Улар қўлга киритган нарсани сен ҳам қўлга киритиш учун, улар қурбон қилган нарсани сен ҳам қурбон қил!

Мана яна бошқа бир аёл. Агар ҳамма аёллар унга ўхшаган бўлганда ҳеч ким уйда ўтириб қолмаган ва бугун эркакларни ҳаммаси Жиҳодга тўда –тўда бўлиб Жиҳодга чиққан бўлар эди. Бу аёлни исми –Ҳансодин.

«Табакот аш-Шафия» (۱\۲۶۰) ва «Ал-Исаба» (۷\۶۱۴) китобида, Ҳансо бинт Амр Салмия ўзининг тўртта ўғли билан Қодисия жангида қатнашганлиги ва ўз фарзандларини жангга тарғиб ва уларни жангга собитқадамлик билан бўлишликка қилган чақириғи келтириб ўтилган. Жумладан у қуйидагиларни айтган эди: «Сизлар ўз хоҳишларингиз билан Исломни қабул қилдингизлар ва ҳижрат қилдингизлар, Аллоҳ сизларни ўзи танлаб олди. Сизларни барчангиз бир ота ва бир онадан бўлгансизлар. Ота-оналарингизни шарманда қилманглар. Кофирлар билан жанг қилганларга Аллоҳ қандай буюк мукофотларни тайёрлаб қўйганини биласизлар. Билингларики, дорул-бақо дорул-фанодан афзалдир. Агар эрталабгача тирик қолсанглар, душманларингиз муқобилида Аллоҳдан ёрдам сўраган ҳолатда жангга отланингиз. Агар жанг чидаб бўлмас даражага етса, ўзларингизни унинг қайнаб турган марказига отинг, ана шунда сизлар ғаниматларга ва дорул бақода буюк даражаларга эришасизлар. «Унинг барча фарзандлари оналарининг мурожаатига мувофиқ жангга чиқишди ва бирин-кетин шаҳодатга етишди.

Вақтики, Ҳансога бу хабар етиб келганда, у: «Уларнинг ўлими билан менга марҳамат кўрсатган Аллоҳга ҳамду-санолар бўлсин. Мен Аллоҳдан барчамизни ўзининг даргоҳида жамлашини сўраб дуо қиламан.» - деди. Шундан сўнг Умар бин Хаттоб розиаллоҳу анҳу унинг ҳар бир фарзанди учун 200 дирҳамдан берди.

Эй муслима синглим, булар исломнинг аввалида бўлган аёллар ҳаёти ва уларнинг жиҳодидан бўлган мисоллардир. Албатта биз яна кўплаб бунга ўхшаш мисолларни келтиришимиз мумкин эди, лекин бу билан рисола жудаям оғирлашиб кетиши мумкин, ҳолбуки биз улар ҳаётининг фақат бир томонинигина ёритдик. Агар биз уларнинг ибодатларини, тоқатларини, сабрларини, содиқлигини ва бошқа солиҳ амалларини зикр қилиб ўтадиган бўлсак, у холда ҳикоямиз жудаям чўзилиб кетган бўлар эди. Шунинг учун юқорида зикр қилинганларнинг ўзи етарли бўлди, деб ўйлайман.

Замонамиз аёллари ичидан чиққан мужоҳида аёллар ҳаётидан намуналар

Эҳтимол юқоридаги ҳикояларимизни эшитиб, сен уларни бир эртақ ёки хаёлий бир нарса деб ўйлагандирсан . Лекин сен бугунги аёлларимиз ичида ҳам, аждодларига ўхшаган аёллар бор эканлигини билсанг, ана ўшанда, исломнинг аввалидаги аёллар ҳақида айтилган воқеаларга аниқ ишонасан.

Ўз ёшлигининг айна авжига чиққан вақтида, замонамиз аёллари ичида жасорат ва бу йўлда қурбонлик бера олган, шаҳидаларнинг амираси (инша Аллоҳ) Ҳаво Бараевадир. Душман унинг ерларини топташи ва бу ер эгаларини хорлашлари унинг қалбининг туб-тубигача оғриқни вужудга келтирди. У имкони борича мужоҳидларга бу ерни ҳимоя қилишда ёрдам берар эди. Эркакларга душманларни ўлдириш учун улар орасида ўзини портлатишга ижозат борлиги ҳақидаги миш-мишлар унга ҳам етиб келганда, бунга ўхшаш амалиётни қилишни айнан ўзи бошлаб беришликка қарор қилди. У ўз тоғаси Арби Бараевдан (машҳур ҳарбий-дала қўмондони) душманни титратадиган бундай амалиётга уни тайёрлашларини сўрай бошлади. Узоқ вақтгача унинг бу амалиётни қилишига рози бўлишмади, лекин у қатъийлик билан туриб олгандан кейин, у учун портловчи моддалар тўлдирилган бир юк сайёраси тайёрлашди ва амалиёт олдидан лозим бўладиган таълимларни ўтказишди. Аллоҳ билан учрашишлик вақти келганда у намоз ўқиди, Қуръон тиловат қилди, ота-онаси ва қариндош-уруғлари билан хайрлашди (агар бу саҳнани ҳатто эркаклар ҳам кўрса, ихтиёрсиз кўзларидан ёш шашқатор бўлиб оққан бўлар эди). Шундан сўнг юк сайёрасига ўтирди ва душман харбий урдугоҳига қараб йўлга чиқди. Шундай қилиб у душман харбий урдугоҳини тўлиқ вайрон қилиб, Аллоҳнинг ҳузирида шаҳид бўлган ҳолатда рўбарў бўлди (Инша Аллоҳ).

Бизларнинг давримизда Исломга ёрдам бериш йўлида қурбонликлар қила олган аёллардан яна бири – Умми Умар Маккиядир. Бу қари аёл Афғонистонда бўлаётган Жиходга қўлидаги бор нарсаси билан ёрдам беришликка Аллоҳга ваъда берган эди. У ўз ўғлини Жиходга юборди ва Маккадаги аёлларни Жиходни молиялашга даъват қилди. У ҳатто Афғонистонга ўз қўли билан тайёрлаган таомларни ҳам юборди. Бир куни у Афғонистондаги мужоҳидларнинг аёлларини зиёрат қилиш учун у ерга боришликка қарор қилди. Афғонистонга етиб боргандан кейин, уни жанг майдонига жўнатишларини сўрай бошлади. Мужоҳидлар бу унинг ҳаётига хатар бўлишини ҳисобга олиб, уни қайтара бошлашди. У ўзи душманга қарата ўқ отишга қасам ичган эди. Унинг орзуси амалга ошди ва қасамини оқлади. У ўғли билан бирга сайёрага ўтириб, мужоҳидлар мавқесигача борди ва автоматик ўртача оғирликдаги қуролдан душман мавқесига қараб ўқ ота бошлади. То душман унга жавобан унга қарата отмагунча у ердан кетмади, бу унинг отган снарядлари душман мавқесига аниқ етиб борганлигига далолат қилади. У мана шундай қилиб душманга бўлган нафратини ифодалади ва бунинг учун Аллоҳдан мукофот олди.

Асмога ёки Умми Саъдга ва бошқа саҳобияларга ўхшаган бошқа бир аёлнинг мисолини сизга келтирамиз. Бу афғон Жиходига ўз фарзандини юборган Умми Суроқадир. Унинг фарзандлари шаҳид бўлганда, мужоҳидлар бунинг хабарини қандай беришликни билмай ўйланиб қолишди. Улар бу хабарни шайх Абдуллоҳ Аззом бериш керак деган хулосага келишди. Шайх унинг уйига телефон қилди ва унинг фарзанди шаҳид бўлганлиги хабарини берди ҳамда уни сабрга чақирди, лекин у шайхнинг бу тасаллиларга мухтож эмас эди. У Аллоҳнинг росулини саҳобаларини (розиаллоҳу анҳум) айтган сўзларини айтди: «Суроқани шаҳодатга етказган Аллоҳга ҳамду-санолар бўлсин, Суроқанинг ўрнини тўлдириш учун унинг укасини юбораман.» - деди.

Эркакларни ўз амаллари билан Жиходга чақирган Софияга ўхшаш бошқа бир замонамиздаги аёл, бу – Умми Анфардир. У ўқиш ва ёзишни билмайдиган саводсиз бир аёл эди. Бир куни у Жиходнинг фазилатлари, Аллоҳнинг йўлида шаҳид бўлишнинг мукофотлари,

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

шаҳиднинг сифатлари ва шаҳид ўз ота-онасининг жаннатга кириши учун шафоат қилиши ҳақида зикрлар бўлаётган аёллар мажлисида қатнашиб қолди. Бу эшитган нарсалари унинг қалб тубигача етиб борди. У уйига қайтди ва ўзининг ягона ўғлини Афғонистонга Жиҳодга боришликка ва шаҳидлик даражасига етиб, қиёмат куни уни шафоат қилишликка чақирди. Унинг ўғли ҳикоя қилиб айтадики: «Мен бунга рози бўлдим ва йўлга тайёргарлик кўрдим ва онам билан хайрлашиш учун келганимда, у мендан у ерда қанча бўлишимни сўради. Мен 4 ёки 6 ой бўламан, деб жавоб бердим. Шунда онам менинг юзимга тупуриб юборди ва айтдики: «Сен ўзингни Аллоҳга фақат 6 ойга сотмоқчимисан!? Бор ва то Аллоҳ икки неъматнинг бирига етказмагунгача қайтма!» - деди.»

Эй қадрли синглим, замонамиздаги мана бу аёлларга қара! Бу нарсаларни мўъжиза дейиш мумкин. Агар барча муслима аёллар мана шу аёлларга ўхшаган бўлишганда эди, душман бизларнинг мамлакатимизни, бизларнинг аёлларимизни, бизларнинг қалбларимизни эгаллай олишармиди? Бу саволим ноўринми? Ундай бўлса нима учун сен ҳам ўз буюк амаллари билан тарихни ёзган ва бу аёлларнинг номи зикр қилинганда фахр билан бош кўтариладиган, бу аёлларнинг кемасига қўшилмайсан?

Хулоса

Қадрли синглим, биз сендан хоҳлаётган нарсаларнинг қисқа хулосаси қуйидагичадир:

Қадрли синглим, рисоланинг охирида биз сенга бу рисоламиздан бўлган мақсадларни қисқача баён қилиб ўтмоқчимиз.

Биз аёлларни Жиҳод йўлида нақадар муҳим рол ўйнашлиги ҳақида, Исломнинг аввалида бўлган аёллардан ҳам, замонамиз аёлларидан ҳам етарлича мисоллар олиб келдик. Биз сендан бевосита жанг майдонида бўлишни талаб қилмаймиз, ҳолбуки бу жуда катта имтиҳондир. Лекин биз Жиҳодга даъват қилишда, унга тайёргарлик кўришда ва унинг йўлида сабр қилишликка, Исломни ғалаба олиб келадиган барча нарсаларда қатнашишликда тўғри йўлда бўлган аждодларнинг орасидаги аёллардан ўрнатилган хоҳлаймиз.

Лекин сен заиф-нотовонлар ва мағлублар мавқеида туришлик билан хурсанд бўлсанг ва бу Умнатнинг хор бўлишига рози бўлсанг, у ҳолатда бизнинг қўлимиздан ҳам ҳеч нарса келмайди, фақат Аллоҳнинг ғазабидан огоҳлантириб айтишимиз мумкинки: «Аллоҳдан қўрқ, ҳеч бўлмаса эркакларни Жиҳод йўлидан тўсишдан тийил!». Сендан энг камида, эркаклар Жиҳодга кетаётганда жим туришликни, рози бўлишликни талаб қиламиз. Эркакларни Жиҳоддан қайтараётган пайтингда, агар у эринг ёки фарзандинг ёки ака-укаларинг бўлса ҳам билгинки, бу Аллоҳнинг йўлидан бурилишдир ва Аллоҳ бунинг учун сендан ҳеч вақт рози бўлмайди. Агар сен уларни Жиҳодга чиқариш билан бирор хавфга тушмайдиган бўлсанг, у ҳолда сенинг Шариат олдида ҳеч қандай узринг йўқдир. Мумкин сен ажабланиб: «Онанинг ҳам бунга ҳаққи йўқми?» - деб сўрарсан. Имом Бухорий, Абдуллоҳ бин Амрдан келтирган ҳадисда, бир киши росулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг олдида келди ва Жиҳодга чиқишликка ижозат сўради, шунда у зот: «Ота-онанг тирикми?» - деб сўрадилар. У: «Ҳа» - деб жавоб берди, шунда пайғамбар соллаллоҳу алайҳи ва саллам: «Уларни ҳаққида ижтиҳод (жидду-жаҳд) қил!» - дедилар.

Албатта бу ҳадис бизга маълум, унинг маъносини ҳам биламиз, лекин бошқа ҳадис ҳам борки, гўёки зоҳирда бу ҳадисга хилоф келади. Шунинг учун ҳар иккала ҳадисни бирлаштириб амал қилиш керак бўлади.

Айнан шу ҳадисни Ибн Ҳажар ўзининг «Фатхул-Борий» номли китобида шарҳлаб айтадики: «Ибн Ҳиббон саҳиҳ деб ҳисоблаган ушбу ҳадисни (Абу Довуд, Абу Саиддан келтирган, қуйидаги кўринишда: «Улардан ижозат сўра, агар ижозат беришса, у ҳолда

Жиходга бор, агар ижозат беришмаса, уларнинг олдиларида қол ва уларга хизмат қил!») кўпчилик уламолар агар ота-онасидан бири уни Жиходга боришдан қайтарса, уни жиходга боришлиги дуруст бўлмайди, ота-онаси мусулмон бўлишлик шарт билан, дейишган. Чунки ота-онага яхшилик қилиш фарзи айн, Жиход эса фарзи кифоядир. Лекин агар Жиход фарзи айнга айланса, бу ҳолатда ижозат сўраш шарт қилинмайди. Бунга Ибн Ҳиббон, Абдуллоҳ бин Амрдан келтирган бошқа ҳадис далолат қилади: Бир киши росулulloх соллalloху алайҳи ва саллам олдиларига келди ва: «Энг яхши амал қайси?» - деб сўради. У зот «Намоз» - деб жавоб бердилар, «Ундан кейин қайси амал?» - деб сўради. Росулulloх: «Жиход» - дедилар. У одам: «Менинг ота-онам бор» - деди. Росулulloх соллalloху алайҳи ва саллам: «Мен сени ота-онангга яхшилик қилишликка васият қиламан» - дедилар. Шунда бу одам: «Сени пайғамбар қилиб юборган Зотга қасам ичиб айтаманки, уларни қолдираман ва Жиходга чиқаман.» - деди. Шунда росулulloх соллalloху алайҳи ва саллам: «Ўзинг яхшироқ биласан» - дедилар. Бу ерда Жиход фарзи айн бўлган ҳолат назарда тутилгандир.

Бизни давримизга келиб Жиход ҳар бир одам учун фарзи айнга айланди, Аллоҳга гуноҳ бўладиган ўринда (Жиходни тарк қилиш), ҳеч кимга итоат қилиш йўқдир. Қуртубий ўзининг тафсирида (ل\۱۵۱) ёзадики: «Душман мусулмонларнинг ерларини ёки мол-мулкларини эгаллаб олиши билан Жиход фарзи айнга айланса, бу ҳолатда барча Жиходга сафарбар қилинади. Бу минтақанинг барча одамларига: оғир кўроли борми, енгилми, қарими ёшми, ҳар ким қудратига яраша Жиходга чиқишлиги фарзга айланади. Кимнинг отаси бўлса ундан ижозат сўраш шарт бўлмайди. Ҳеч кимнинг Жиходдан бош тортишликка ҳаққи йўқ. Агар бу минтақанинг одамлари, босқинчиларга қарши курашда қудратлари етмаса, у ҳолда бу минтақага кўшни бўлган минтақалардаги одамларга кифоя қилгудек ҳолатда фарз бўлади, тоинки душмандан ҳимоя қила олишсин. Бундан ташқари кимда-ким бу минтақадаги одамлар ўзларини ҳимоя қилишда душмандан заиф эканлигини билишса, уларга ёрдамга бориш вожиб ҳисобланади, чунки мусулмонлар бир бутундирлар. Агар бу минтақанинг одамлари ўзлари душманни қувиб чиқаришга эришишса, бошқалардан бу фарз соқит бўлади.»

Эй, Аллоҳнинг бандаси, менга жавоб бер: Душман Фаластинни босиб олди, ҳеч ким, яқиндагилар ҳам, узоқдагилар ҳам душманни қувиб чиқара олмади. Мана шунақ ҳолатда ҳам Жиход фарзи кифоя ҳолатида қолаверадими? Андалусияни душман бир неча асрлар олдин босиб олган, Чеченистон, Кашмир, ёки Филиппин ёки Бирма, Эритрия ва шунга ўхшаш жудаям кўплаб мусулмонларнинг мамлакатларини келтириб ўтиш мумкин. Буларнинг барчаси душман томонидан босиб олинган, у ерларда Исломий шиорлар нобуд қилинган, мусулмонларни хор қилишган. Иш шу даражага етиб бордики, бугунги кунда уларнинг Афғонистонга янги салб юришларига гувоҳ бўлиб турибмиз. Буларнинг барчасини кўриб туриб ҳам Жиход фарзи кифоя, деймизми? Уйда сизларга итоат қилиб ўтиришни, Жиходдан афзал, деб ҳисоблашимиз керакми?! Шунча чеккан хорликларимиз етарли эмасми? Эй Аллоҳнинг бандалари!

Ибни Қудома "Кофий"да ёзадики: «Жиход фарзи айнга айланганда, худди Ҳаж ва бошқа амаллар фарзи айнга айланганда ижозат сўралмаганга ўхшаш, бунга ҳам ижозат сўраш шарт қилинмайди. Бундай ҳолатларда, Жиход тарк қилинадиган ўринда уларга итоат қилинмайди. Холиққа гуноҳ бўладиган ўринда махлуққа итоат қилишлик йўқдир. Худди шу жумлага, маҳаллий минтақада олишнинг имконияти бўлмаган, фарз бўлган илми олиш учун сафар қилиш ҳам киради.»

Албатта агар биз буларнинг барчасини муфассал ёритадиган бўлсак, рисола жудаям кўзилиб кетади. Биз буларни, инша Аллоҳ, бошқа ўринда муфассал ёритишга ҳаракат қиламиз. Аллоҳнинг Ўзидангина ёрдам ва тавфиқ сўраймиз.

Аммо бу ерда яна асл мавзуга қайтиб, сенга айтмоқчимизки, сенинг эркаларни Жиходдан қайтаришликка ҳеч қандай ҳақнинг йўқдир. Магарам, агар у кетишлиги билан сен ва фарзандларинг ҳалок бўладиган бўлса. Бу сабабдан ташқари, бошқа барча сенинг уни

Шайх Юсуф Уайрий: Аёлларнинг жиҳоддаги вазифалари

Жиҳод йўлидан қайтаришга бўлган уринишларинг, Аллоҳ йўлидан уни буришга бўлган ҳаракат ҳисобланади, бу нарса сени кофирларга ваъда қилинган нарсага шерик бўлишингга олиб келади. Аллоҳ субҳанаҳу таоло айтади:

الَّذِينَ يَسْتَجِيبُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُوتَهَا عِوَجًا أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ

«Улар ҳаёти дунёни охиратдан афзал биладиган, (одамларни) Аллоҳнинг йўлидан тўсадиган ва уни эгишни – бузишни истайдиган кимсалардир. Улар узоқ-қаттиқ адашишдадирлар.» (Иброҳим, 3)

Аллоҳдан қўрққин ва қиёмат куники, Аллоҳ сендан: «Сен нима учун менинг йўлимдан одамларни бурдинг?» -деган саволни берадиган кундан қўрққин. Ўша вақтда сен нима деб жавоб берасан? Дунё нозу-неъматлари сенинг динингдан афзал эди, деб жавоб берасанми? Ёки сенинг ўғлинг ёки эринг Аллоҳ ва Унинг росулидан афзал эди, деб жавоб берасанми?

Жавоб бер, яқин қолган ўша Кунда нима деб жавоб берасан?

Эй Аллоҳнинг бандаси, агар сен тўғри йўлдаги солиҳларга эргашишни хоҳламасанг, ундан бурилиб кетсанг, уларни бу йўлдан қайтариш билан Аллоҳга итоатсизлик қилсанг, у ҳолда Аллоҳдан бу Уммат учун сенинг ёмонлигингдан паноҳ сўраймиз. Ҳеч бўлмаса сенинг энгилтаклигинг, эҳтиётсизлигинг билан душман қўлида Умматни ва унинг маънавиятини нобуд қилувчи қуролга айланмаслигинг учун, дуо қиламиз. Биз сенинг яхшиликларингдан умидвор эдик, агар сен уни қилишдан бош тортсанг, у ҳолда ҳеч бўлмаса, ўзингнинг ёмонликларингдан бизларни халос қил! Аллоҳдан бу Умматни адашганларнинг ёмонликларидан сақлашлигини сўраб дуо қиламиз, ҳолбуки у қудратли ва буюк бўлган Зотдир!

Сўзимнинг охирида айтаманки: Бутун оламларнинг Роббиси – Аллоҳга ҳамду-санолар бўлсин!

Ўзбек тилига Абу Абдурроҳман Муҳожир таржима қилди

• ۵.۰۴.۲۰۱۲ йил